
LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIÈNCIES

LES CONCESSIONS A LA CIUTAT

El Govern de la República, escoltant les aspiracions del nostre país,—eficaçment sostengudes i recollides pels representants en Corts, als quals es deu el benefici,—ha fet donació a la Ciutat, del castell de Bellver, del bosc que l'envolta, i del glacis de Santa Caterina.

A més d'això, hi ha bones impressions respecte a la concessió de l'antic quarter de cavalleria, el qual, segons noves de bona font, prest serà també propietat municipal.

Ens hem de felicitar d'aquestes adquisicions que tant han de millorar l'aspecte urbà de la nostra ciutat, i a l'ensem, hem de felicitar també, com cal, els diputats que ens ho han aconseguit amb les seves encertades gestions.

Era aspiració de Palma, des de fa molts anys, la consecució del glacis de Santa Caterina, i ho és encara, respecte al quarter de cavalleria. Res, no obstant, s'havia pogut aconseguir fins ara, i a la República es deu aquest gran benefici.

Però amb aquest augment del patrimoni municipal, resten plantejats uns nous problemes al nostre Ajuntament, problemes que desitjaríem veure resolts de la millor manera i en la forma més escaient.

La concessió del castell de Bellver i del seu bosc ens ha vengut condicionada. El castell s'haurà de dedicar a museu d'art antic. El bosc, a parc municipal.

Quant al segon extrem no hi ha res a dir. El parc, immillorable,

ja ens ha estat ofert per la mateixa naturalesa, que sempre té més finor de gust que els que segurament hi haurien hagut de posar les mans. Sols manca conservar-lo bé, obrir-li més portes d'accés, i traçar-hi nous camins.

Referent a que el castell s'hagi de dedicar a museu d'art antic, siga'ns permesa la nostra disconformitat, que volem fonamentar en diverses raons. En primer lloc, creim formalment que el castell de Bellver, per ell sol es fa la réclame, i no té necessitat d'altres adients, si no fos qualche objecte propi de la seva història, que pel seu valor documental o arqueològic, augmentàs l'interès de la seva visita i enal·tís el seu renom arquitectònic. Els museus, tant el d'art antic com qualsevol dels altres, han d'ésser aules d'estudi, no sols a l'abast dels investigadors professionals, sinó al de la instrucció pública general, i s'ha de convenir amb nosaltres, que el castell, per això, està del tot desplaçat i dificultaria en alt grau la missió del museu. Les sales del castell s'han de conservar tal com foren construïdes; no poden transformar-se, perquè fer-ho seria un atemptat a la història i a l'estètica. És per totes aquestes raons que creim que el museu d'art antic, indubtablement necessari a la cultura de la Ciutat, s'hauria d'instalar en lloc més cèntric i escaient.

El glacis de Santa Caterina—a la nostra manera de veure,—ha d'aconseguir, en la seva futura reforma, dues finalitats: ésser la via d'enllaç apropiada entre la Ciutat i aquell suburbi, i constituir al mateix temps, un motiu ornamental, lloc d'esbargiment dels nostres infants. Per això cal que els nostres regidors no es precipitin, que meditin ben bé l'acord a prendre sobre aquesta reforma tan important i, sobretot, que no estalviïn els projectes abans de decidir-se. No fos cosa que la nostra Ciutat rebés un ornament semblant a les monumentals escales del mirador de la Seu, tan dictatorials com mancades de l'estil adequat al seu emplaçament.

Si la Ciutat obtengués, el dia de demà, el quarter de cavalleria, sols una cosa hi cap en el seu solar: un bell jardí arredossat al peu del palau de l'Almudaina, que fes ressortir la seva incomparable esveltesa. Veusaquí una magnífica entrada a la població, malgrat les desgraciades estacions del ferrocarril i els edificis del moll recentment construïts amb tan mala perspectiva. En aquest jardí hi aniria bé el monument a Ramon Lull o a Miquel Costa i Llobera.

Que el nostre Ajuntament, que està d'enhonorabona, vulgui mesurar bé aquests comentaris, en benefici de la collectivitat municipal i en defensa dels interessos públics que li estan encomanats.

POESIES D'EMÍLIA BERNAL

Esperit singularíssim el d'Emília Bernal. L'activitat poètica de la insigne cubana és, potser, més "motora" que lírica.

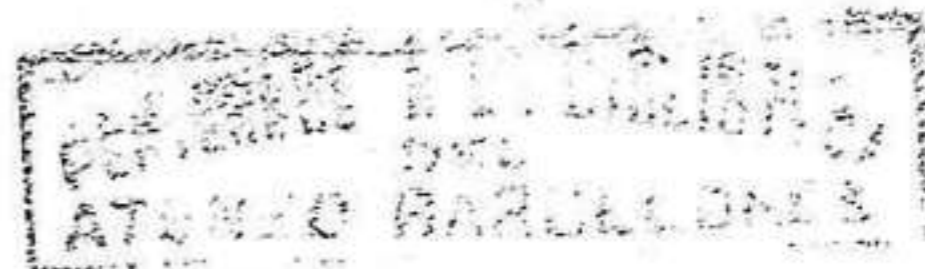
Dins els temps actuals de negació i rebel·lió contra tot valor sobrenatural—com si l'heretgia dels albigesos hagués tornat renéixer, impregnant-se en tots els sectors de la vida,—la poesia d'Emília Bernal brilla amb la més valenta intensitat, decorada amb totes les gràcies i secrets femenins.

El poeta no ve—és clar—a resoldre cap problema de la vida, i no creim que Emília cerqui solució a cap dels transcendents neguits que formen la gama il·limitada dels seus temes; tracta simplement de superar la vibració de la vida i dominar-la amb les armes subtils de l'esperit que juga amb el seu propi dinamisme.

No empra aquesta poetessa formes apreses en les retòriques ni reflecteix els estils d'altres poetes. És espontània, és naturalment profunda, però no té altra complicació que la merament humana.

EL DARRER HIVERN

... **F**INS que vindrà un hivern
que em moriré de fred
sota l'ull entelat
del sol;
farà
l'ullet a aquell estel
(el senyal convingut)
i l'estel baixarà
per dur-me fins al sol...

O. S., TRAD.

A M O R

Es el meu cor igual que un coixí negre
i llarg, molt llarg, on tots els meus amors
han ajocat el cap. Els meus amors
truncats, decapitats. Al coixí negre

cada testa escapçada està fitxada,
hi té un nombre ordenat. És el teclat
que toca el meu record desconhortat
quan el desvetlla el cor, qualque vegada.

És tristament albirador percebre,
llavors, com es redreça el coixí negre
i que les fitxes dansen com ninots...

Tres, sis, deu, dos, deu, sis, tres... Cosa afrosa!
Cada una més hirsuta i sangonosa,
amb el seu riure i amb els seus sanglots!

ALFONS MASERAS, TRAD.

LA CABRETA

“ÉS ELLA, GERMÀ, SÓC JO”

CUIDA-LA bé, la pobrissona, és una cabreta tantost nada, blanca, ni un glop de llet, de bel planyívol. Espantadissa, a tot brogit tremola, té el pèl tan curt encara, que no abasta a escalfar-li el seu cos petit. Sols menja flors, per això va en la cistella plena de margarites i de roses blanques.

Cuida-la bé, germà. I quan se t'adormi, passa pel seu devora de puntetes. No li donessis a menjar flors fosques, roges, morades, ni de color d'ombra, que es posaria taciturna. Dóna-li campanetes ben blaves i garlandes de mareselves oloroses. Posa-li acotxadet, al fons de la cistella, a mig a mig del pit i les potetes un colomí ben tebió de mare torçaç, de parrupeig amorosívol, perquè el seu cor jamai no se li mori.

Germà, és ella, sóc jo. Te la confio perquè l'estimis com a mi m'estimes.

VENTURA GASSOL, TRAD.

LA MANTA NEGRA

PPASSAVA amb la manta negra,
que et veig venir.
Un cant surava a mig aire,
el vaig collir.
Tenia por per ta llàntia.
Tot acabà!
Ta llàntia ja no crema...
que l'apagà
el buf de la manta negra
quan vaig passar...

VENTURA GASSOL, TRAD.

P E R F I . . .

A tot arreu mon cor sempre ha fet tard.
Onsevulla que he anat, pels meus camins,
com ma paraula errívols, han topat,
infeliços, mos peus i mos desigs.

I les que adés van ésser mes falleres,
dessuetes, rompudes i marcides,
ara s'apilen—pobres coses velles!—
en el recó més fosc que hi ha en ma vida.

O. S., TRAD.

Paràbola de la terra i el vent

CORRANDA

A la terra humiliada
trepitja el vent de l'amor.
La petges, vent de l'amor,
sens dar-li ni una besada.

La terra es corba, i vinclada
es retorç en sa dolor.
Trepitja el vent de l'amor
la pobra terra cansada.

Terra trista, humiliada,
si et nega el vent sa besada,
retorça't en ta dolor,

desfeta, eixuta, encorbada.
No pidolis cap besada
al vent cruel de l'amor!

O. S., TRAD.

L' AVENTURA D' EN PIU

DES de la golfa d'En Piu, per l'única finestra, es dominava un panorama estrany: la vista de la gran ciutat, una d'aqueixes ciutats del nord d'Europa, sempre fredes, silencioses i embolcallades entre boires com els espectres; una ciutat de les que omplen l'ànima de tristesa, sense un ocell, sense una flor, sense un bri d'alegria.

Amb tot i això, a la finestra d'En Piu, dins una caixa plena de terra, hi creixia, per bé que malaltís, un roser amb una sola flor vermella com el foc, que guspirejava en mil brillants de rosada quan el pàllid sol matinal es deixondia a l'horitzó per sobre de teulades, campanars i terrats. Totes les xemeneies escampaven columnes de fum blau, i les campanes, repercutint dins l'eco d'aquell cel gris, brandaven lentament, anunciant el dia i les misses primeres.

En Piu, el costat del roser, estenia la vista sobre el món i meditava melangiós la sort que a ell li reservava, mentre, dolçament, acariciava aquella rosa roenta com el foc.

En Piu tenia deu anys, era de pèl roig brillant com l'or vell, i de tan bon cor, que tota la ciutat l'estimava com si en fos un fill collectiu. Però ell vivia sol en aquella golfa recordant els seus pares morts i dedicant els seus afanys al roser i a En Sutge, un gat negre-lluvent que mai no el deixava. Aquest, veient el seu amo tan trist, passà per entre les seves cames, rasant-se el llom com qui cerca afalacs, i aixecant la cua, ben drete i ben llarga...

—¡Miau!—féu tendrament—¿Què tens, Piu? ¿Per què estàs tan trist? ¿És el fat del mal, que s'ha infiltrat en el teu cor, i te l'ha mustiat, com una fulla autumnal?...

La rosa, tota tremolosa, recollí la conversa i digué:

—Jo, com sabeu, no sóc planta d'aquest país. El nostre enemic, el Vent, dugué la meva llevor de molt enfora, de les terres del sud, on el sol sempre és sa, i en lloc de donar-nos una visió de profunda melangia com aquí, ens la dóna d'eterna gaubança... Allí,

les papellones ens besen, la nostra flaira és més intensa, el gebre no cobreix mai la nostra pell, i els ocells sempre ens canten cançons. Dic això, perquè us vull contar la història del meu llarg viatge. Escolteu bé:

—En mig de la mar, blava i lluminosa, hi ha l'Illa d'Or. En el seu centre, entre muntanyes esclatants de verdor, hi vivia un cardenal. El cardenal tenia un gran palau de marbre blanc voltat de parc esplèndid, amb llargs caminals ombrejats de facers, eucaliptus, desmais i altres arbres. Jo vivia en el meu roser; un roser que s'entrunyellava amb l'eura, al peu d'una estàtua, al bell mig d'una glorieta de xiprers, i d'allí estant, sentíem la cançó de l'aigua que queia a l'estany ple d'ànecs, de cignes i de peixos de colors, que a la tardor es confonien amb les fulles.

—El cardenal, adesiara, venia a visitar-nos tot vestit de vermell, i quan mirava l'estàtua—a la qual, per cert, mancava un braç—deia amb veu baixa: “Virgili, Virgili, sol de poesia, envia'm el teu geni i seré etern...” I s'entornava amb aire pensatiu, llegint un llibre de pergami molt vell...

—Així vivia jo, en la companyia de les meves germanes, tota xalesta, quan el fat se'm girà en contra. El Vent, un dia de ràbia, m'arrencà de la branca i amb la seva força em pujà per l'espai... En anar-me'n, em vaig voler acomiadar dels éssers estimats, que ja mai més no tornaria a veure, i per fer-ho em vaig despendre de tres fulles, que caigueren giravoltant com tres papallones...

La rosa, recordant això, plorava llàgrimes de rosada, En Sutge l'escoltava sense pipellejar, i En Piu estava sospès d'aitals meravelles. La rosa, després d'una pausa, continuà dient:

—En l'aire, pujava sense parar. Vaig girar els ulls a la terra i l'Illa d'Or ja era ben petita sobre la immensitat de la mar blava, com un robí encastat en un gran safir. El sol, allà al lluny, s'amagava darrera l'extensió de la mar. Començà el crepuscle, i quan la fosca m'envoltava, sentia dins mi el fred de la por i l'enyorança. Allavors aparegué la lluna: un cap blanc, disforme, amb una cara trista. Li vaig passar ben aprop i vaig poder veure que plorava i que cada llàgrima, quan queia, restava sospesa en l'infinit on lluïa com un diamant... Més envant vaig saber que aquelles llàgrimes es deien estels...

—Aparegué el dia encapotat i gris, i mirant avall, es veia una extensa terra i una mena d'abella daurada que anava pujant i creixent a mesura que s'acostava. Al meu encontre, saludà graciosa-

ment, i allavors vaig conèixer que era una sempreviva. Ens férem amigues i a l'ensem prosseguírem el viatge forçat. Li vaig preguntar per les terres d'on venia, i em digué que pujava del migdia, i que encara que em semblés una flor senzilla, era en la seva casa una vera regina. Jo, sentint això—exclamà la rosa—, vaig fer-li la més bella reverència, i li vaig demanar detalls del seu famós país, —De bon grat—, replicà la sempreviva, i em contà el que vaig a referir-vos:

—Avui, a l'albada, encara vivia entre els meus vassalls, quan per sorpresa i sense avisar, aquest Vent maleït que ens enporta, m'arrencà d'entre ells i m'ha pujat fins aquí, on he tengut el gust de fer la vostra coneixença—. Com veieu, parlava bé, com s'escau a les regines.—Vinc del "Poble de les Velles" que és una ciutat encantada per les males arts del bruixot Barballarga; un bruixot envejós, que volia que el rei fes occir un ermità molt exemplar, sols perquè tenia les barbes més llargues que les seves i àdhuc més ben poblades. El rei, que era un bon home, no volgué accedir a una tal vilesa, i ell, la seva cort, i el seu regne, restaren encantats i trasmudats en un poble de velles, Jo, que sóc de vida eterna, que tenc molta experiència i que, encara, vaig prendre lliçons de màgia de la fada Gentil, he pogut averiguar que l'únic que pot desfer aquest encant és un bell minyó, que nom Piu, i que per més senyes, té el pèl roig com l'or vell. Tu, gaia rosa, seràs la meva elegida; en tu deposit tota la meva confiança, i t'encarregaràs de trametre a En Piu aquesta missió que li està confiada.

—Després m'illustrà respecte a certes coses, que oportunament seran de gran profit, i ensenyant-me des de molt amunt aquesta ciutat, em manà que davallés i afegí:—Jo, per ara, me'n vaig al cim d'un puig que es perd entre les boires. Quan l'encant sigui desfet veniu a cercar-me, ja que la meva presència a la ciutat serà de gran importància... Ens abraçarem emocionades i vaig començar a davallar per l'escala dels núvols. En trobar-me prop dels campanars, vaig demanar a les oronelles que em mostrassin la teva finestra i vaig arribar aquí sota el seu guiatge; em vaig arrelar a la terra d'aquesta caixa; i ja ho saps tot, sols manca ara la teva decisió i que la bona estrella t'illumini!

En Piu restà peu-plantat, tot d'una peça. Estava meravellat, quan veia la gran saviesa de la rosa i les paraules no li sortien de la boca oberta.

En Sutge, el gat parsimoniós, veient l'astorament del seu amo,

es suavitza el llarg bigoti, estirà el cos tant com pogué, inicià un arc amb la seva esquena lluenta, i un pic assegut enrotllant la cua, rompé el silenci d'aquesta manera:

—El parlament de la nostra germana rosa m'ha deixat encisat. I ara, prenc la paraula per dir-te, Piu, que segueixis els seus consells, puix el teu destí ja està escrit en el llibre de les vides humanes. La majoria de la gent estima en poc el meus judicis, però jo, per bé que de llinatge humil, us he de dir, que en les meves passejades per les teulades d'aquesta gran ciutat que des d'aquí admiram, he pogut judicar de les gents, conec les seves quimeres, les seves joies, els seus amors, i tot el concernent a les diferències socials d'aquest món, que no són altra cosa sinó les altes i baixes de la lluita contínua per superar-se individualment. Com ja sabeu vosaltres, vaig nèixer entre carbons, ja que era carboneeria la casa dels senyors de la meva mare, i per això sóc negre. Aquesta—mal m'està el dir-ho—també sabia quelcom de màgia i m'ensenyà de veure clar com de dia dins la fosca, posant-me llumets en els ulls i m'esmolà les ungles, i em féu aprendre de miolar de tal manera, que fos l'espant en les rengleres dels soldats més valents.

—¡O Piu! Totes aquestes habilitats meves estan a la teva disposició. Emprèn el vast camí que al davant teu s'estén i no defallesquis, que la bondat té protectors i jo vaig amb tu! I no vull dir res més, sinó que ja voldria veure'm caminant per aquests móns de Déu, en cerca de fortuna, com els antics i famosos cavallers vianants de les èpoques passades.

—¡Caram!—digué En Piu.—¡No m'hauria pensat mai que tengués amics de tal mena! M'ha corprès la vida de la rosa, però el teu discurs m'ha deixat tan menut, que si no fos que sóc el teu amo, restaria tan petit com la punta de la teva cua. M'heu convençut en tot i, des d'ara, ja podem emprendre la marxa i Déu sigui amb nosaltres, que acompanyat de la discreció i gentilesa de la rosa i de la teva saviesa i bona presència, res ni ningú no em fa por... Sentiu? Pel carrer, pregonen pa i castanyes. Em resten alguns doblers i comprarem quelcom i en marxa que ja és hora!

Davallaren al carrer. En Piu anava al davant, amb la rosa al pit, i En Sutge el seguia amb molta parsimònia i la cua ben dreta.

Feren provisions, sortiren de la gran ciutat, s'acomiadaren de tots els seus amics, i començaren, camina que caminaràs, pel llarg

camí, cap al sud, quan el sol, malaltís, ja era ben alt, i la gebrada es fonia i deixava arreu el fils de la seva aigua cristallina.

* * *

Caminaren llarg temps i a mesura que avançaven s'internaven per paratges desconeguts.

A l'hora de la posta, trobaren un homenet tan menut, que apenes si tenia dos pams d'alçada. Feia sonar un flabiol de canya, assegut en una roca blanca, i les seves tonades eren tan enciseres i estranyes que el seu ramat de cabres grises l'envoltava fent cercle i escoltant, sense belar, sense dringar les esquelles, sense moure's, com si fossin de pedra. En Piu i els seus acompanyants fruïren tot el sentiment d'aquelles melodies, i després, amb molta cortesia, demanaren al nan de les cabres, si sabia el camí del "Poble de les Velles". Aquest, girant-se malhumorat, i corbant les seves celles espesses i negres, amb veu gruixada respongué:

—¿Qui ets tu, que has vingut a interrompre la meditació de les meves cabres? Sort tens d'ésser encara infant, perquè de no ésser-ho, ens veuríem els punys de més prop! El camí que cerques, és aquest que se n'entra pel bosc, i jo, sóc el guardià de la seva porta. Pots anar-hi, perquè tots els de pèl roig, com tu, tenen l'entrada lliure, però una altra vegada ves amb més compte de no interrompre les meditacions amb preguntes tan inoportunes...

En Piu, amb En Sutge i la rosa, s'allunyà tan aviat com pogué per aquell caminó que li havien assenyalat, mentre el nan, malhumoradament, reprenia la seva deliciosa música.

Era un bosc d'alzines corpulentes i grandioses, i pels seus troncs creixia la molsa, que les feia més greus. Les ratapinyades començaven a marcar, amb els seus vols, signes cabalístics sobre el cel daurat de la posta, i adesiara, qualque òliba passava xiulant com una persona humana. En Piu sentia el cor que li copava i que la por li posava un vestit de frisances, i el seu company, el valent Sutge, malgrat la seva gosadia, s'acostava tant com podia al seu amo i ja no portava la cua tan dreta com abans.

Així seguiren caminant a poc a poc pel bosc i vengué la nit. Sortí la lluna vermella, gran, rodona com una cindria, i s'encenqueren tot els estels de la infinita volta, com si algú hagués llançat una grapada de lluernes sobre un mantell blau-obscur; les branques seculars teixiren randes amb les seves ombres, i els troncs s'enjoia-

ren de claps de llum com els guerrers quan vesteixen brillants cuirasses; la brisa començà una cançó ben trista, i l'augusta natura es desmaiava en un plaer agredolç de sofriment, de melangia, de pau i de somni.

En Piu, corprès d'emoció, sentia com el seu esperit s'esponjava dins l'ànima del bosc, i es compenetrava amb ella, i les llàgrimes, dolces i suaus, començaren a relliscar-li per les galtes felpades...

Al cap de temps, en una clariana del bosc immens, trobaren el "Poble de les Velles" i entraren a la seva plaça.

* * *

Dins la pols argentada de la claror lunar, es destriaven, difuses, les cases, totes semblants, del "Poble de les Velles". Eren posades formant cercle i deixaven en mig la petita església, que s'endevinava per la silueta punxaguda del seu campanar. Al costat de cada porta hi havia dos xiprers ben alts que es retallaven sobre aquell cel tan ple d'estels. Cada casa tenia un finestró que, il·luminat de part de dins, guspirejava com els ulls dels moixos. I per totes les xemeneies sortia el fum blanc, que dansava fantasmagòric i es perdia en la nit.

En Piu donà dos cops de puny sobre una porta i els batents cediren. A l'interior hi havia una jaia que filava escalfant-se al fogar, davant les grans flamarades dels tions, que emporpraven l'estança i la matisaven bellament. La vella sentí la remor i es girà temorega, però quan veié que el visitant era un nin, s'encalmà, i tot dient a En Piu que passés, li demanà què desitjava.

En Piu contà la seva història, arrufant-se devora el foc; li digué qui era; li féu present el seu desig de desfer l'encant del "Poble de les Velles", i li demanà posada.

La bona jaia,—que es deia Àgueda—, demostrà una gran satisfacció, l'acaricià ben tendrament i li donà el millor que tenia: un pobre sopar. Després li mostrà el llit: un jaç dins la palla daurada. I En Piu i En Sutge s'hi tombaren, i s'adormiren al poc temps, retuts com estaven de la caminada.

A l'alba, quan la campana de l'església ja brandava, es llevaren amb el sol. En Sutge es llepà el cos llustrós i amb la pota es rentà la casa, i En Piu féu la neteja dins una ribella d'aigua clara, amb un gall pintat al fons. Després, se n'anaren a missa primera, i sortint de la casa, pogueren contemplar una llargaruda filera de

jaies—únicos habitants del poble—totes de cabells blancs, acalades pel pes dels anys, les quals, ajudant-se amb llurs gaiatos, anaven entrant, una darrera l'altra, a la casa de Déu. Quan veieren En Piu, totes elles, amb una estranyesa gran, es giraren envers ell, i N'Agueda, aixecant el seu nas, els digué:

—Germanes meves: Aquest infant roig que veis i que tant us estranya, és En Piu, l'anunciat pels fets, que ha de desfer el nostre encantament.— I allavors, totes plegades i a cor: —Benvengut sia—respongueren, i continuaren el seu camí.

Després de complir amb els preceptes de l'església, En Piu i la vella esmorzaren d'una llesca de pa amb aglans, ja que En Sutge a més de llepar-se a si mateix, també havia espipellat un plat de sobres del sopar i la seva gana estava satisfeta.

En aquella casa hi havia un hort, i En Piu restà bocaoberta quan veié un arbre, quasi blau de tan verd que era, del qual penjaven tres fruites daurades i rodones. Preguntà com es deien i la vella li explicà que l'arbre era un taronger, i les fruites tres taronges meravelloses. Després li entregà un canti, i mostrant-li el camí de la font, l'envià a cercar aigua. I vetaquí, altra vegada, a En Piu i En Sutge internats en el bosc.

Quan tornaven, amb el canti ple, el moix anava al davant fent bots i cabrioles, i veient en terra una caixa de cartró, s'aturà desseguida, l'ensumà recelós i cridà el seu amo fent *miau*. En Piu s'hi acostà i quina no seria la seva admiració en obrir-la i trobar-hi dintre un bell esquadró de soldats de plom! Saltaren de contents, però, més es meravellaren i sorprengueren encara, quan sobre la taula de casa, començaren a fer la instrucció: un, dos, un, dos... amb el general al seu cap sobre un cavall blanc i brau.

En Piu era feliç. Era propietari d'un exèrcit de soldats de plom que, tot i així, es movien sols i entre ells feien simulacres de lluita, i que, encara, tenien l'avantatge que quan estava cansat de jugar-hi els posava a la caixa i restaven quiets, com veritables soldats de plom, uns sobre els altres, en una desordenada mescladissa de graus i classes.

Al cap d'algun temps, la bona vella l'envià un dia a cercar llenya pel fogar, i ell i En Sutge, fent el feix, s'internaren de bell nou al bosc. A poc a poc i sense donar-se'n compte els caigué la nit a sobre, volgueren tornar al poble, no trobaren el camí i es perderen dins la selva immensa. Fins al matí, es passaren les hores aferrats l'un a l'altre i tremolant de por sota una alzina, que amb

el seu grandiós brancatge, els abrigà del serení, però fins a l'alba ploraren en silenci i les llàgrimes llurs els rosaren la cara.

* * *

Vengué la llum del dia i, amb ella reconfortats, En Piu i En Sutge emprengueren la caminada cercant el poble perdut. Trobaren un viarany dins l'espessor i el seguiren, però aquest els dugué a una gran clariana del bosc, sense un arbre, sense una roca, encatifada d'herba verda i fina. A l'enfora, com una ratlla sobre l'horitzó, es destriava una extensa pineda, i a sobre, el cel, ben blau, clapat de núvols blancs.

Cap allí s'encaminaren amo i moix, i en ésser-hi prop, pogueren contemplar uns pins-vers altíssims, que tenien el tronc molt llis i el brancatge en forma d'ombrella. A la seva ombra, hi havia una barraca, voltada de jardí, de la qual en sortia un fil subtil de fum, que com un rierol s'abocava en la mar blava del cel. Al davant d'aquesta casa humil s'aixecava un xiprer, com una columna votiva, i una serpent s'hi cargolava. Un home, vestit severament de negre, amb un bàcul a les mans, i unes barbes ben llargues que quasi li rossegaven per terra, contemplava unes flors.

Els dos desgraciats, amb tota innocència, saludaren, i quan el vell els veié, fent demostracions d'inusitada satisfacció agafà En Piu per la mà i sense dir-li un mot el tancà dins una gàbia de barres de ferre. El pobre nin esclatà a plorar, tot espantat, mentre En Sutge, miolant amb totes les seves forces, començà a revoltar-la com un foll.

Més tard, sentiren com l'home de les barbes dinava, i després, uns roncs formidables eren prova, la més evident, que dormia a les totes. Una desolació esglaiadora regnava arreu.

L'admiració d'En Piu fou extraordinària, quan veié aparèixer una nina bella com un sol, amb dues trunyelles rosses com l'or, amb els peus de rosa descalços, amb uns ulls clars de cel, que s'acostava sense cap remor i amb un dit posat sobre la boca coralina com per indicar-li silenci. I tanta fou la impressió rebuda, que fins i tot En Sutge, entenenent-ho, deixà de miolar.

Quan arribà a la vora d'En Piu, a l'orella i en veu baixa, li digué:

—No tenguis por. El que t'ha posat dins aquesta gàbia, és Barballarga, el bruixot encantador del "Poble de les Velles", que

era un regne molt gran, del qual els meus pares eren reis i jo, l'única princesa... Per un ocell, que m'envia la fada Gentil, adesiara he sabut que tu has de desfer l'encant i, per això, costi el que costi, vull posar-te en llibertat.

Es tragué de la falda un pot de pomada estranya que exhala una olor penetrant i amargosa, i amb els seus dits de nard, untà els barrots de ferre que, fent una fumera negra, es fongueren a l'instant i deixaren a la llibertat porta oberta. La princeseta Blanca —puix aquest era el seu nom—prenent la mà d'En Piu amb tota delicadesa, li suplicà allavors que se l'emportàs amb ell, ja que quan Barballarga es despertàs i no el veiés, segurament ella seria la víctima del seu furor. En Piu, lleugerament enrojolada la seva cara per l'emoció que el corprenia, li donà les gràcies pel seu comportament, accedí gustosament al que li demanava, i sense perdre temps sortiren de la casa i corregueren allunyant-se'n. La serp, quan els veié fugir, començà a xiular tan fort, que el bruixot, amb tota seguretat, no havia de trigar a despertar-se.

I així fou, en efecte. Apenes si s'havien fet enfora un tret de ballesta, quan, aterroritzats, veieren que Barballarga els perseguia sobre un corcer negre, que més que galopar volava... Es consideraren perduts, i Na Blanca i En Piu tremolaven. En Sutge, decidit a tot, s'esmolava les ungles. En aquest moment, i per art providencial, sentiren una veu que, molt apaivagada, els deia:—No tingueu por, que jo sóc amb vosaltres.—Al mateix temps, En Piu notava unes estranyes pessigolles al pit, es ficà la mà dins el seu samarró, i hi trobà la rosa; la tragué i sols tenia unes quantes fulles. La rosa els digué:—Sigau agosarats, que la gosadia és el fonament de les grans empreses. Anau llançant les meves fulles, una després de l'altra, i arribareu triomfants a la fi desitjada!

Ja sentien la veu del bruixot que els cridava i maleïa el món. Sense perdre més temps, arrencaren la primera fulla a la rosa i la llançaren al vent. Instantàniament, darrera d'ells, sorgí una barrera de foc infranquejable, les flamarades del qual es perdien en l'infinit. El cavall del mal home s'aturà, no podia passar, i els fugitius, sempre corrent, ja atenyien el bosc.

De prompte, el dia s'obscurí. Na Blanca i En Piu miraven el sol i veieren, jo terror dels terrors!, una àliga imperial i bicèfala, amb les ales esteses, que portava pels aires el bruixot furiós, al qual li voleiaven les barbes com si fossin una senyera d'argent. Ja el tenien quasi a sobre quan llançaren la segona fulla de la rosa. Im-

mediatament, l'espai fou creuat per milers de llamps, i les seves vergues lluminoses davallaven cap a la terra en tots sentits i els trons eixordaven amb el seu braol rodoladís i repercutien encara dins l'eco llunyà, i grans núvols, de formes fantàstiques, amaraven la terra a torrentades, mentre el vent, amb les seves robustes mans, els esqueixava i els empenyia als quatre punts cardinals. Els infants i el moix, veieren caure l'àliga, ferida, i quan aquesta es retorcia en l'agonia insofrible, sempre corrent s'internaren pel bosc.

Ja estaven més tranquils, ja havien cobrat més confiança, quan sentiren cruixir, darrera d'ells, les branques de les velles alzines. Es giraren espaordits i veieren, altra vegada, el bruixot que els perseguia, amb més coratge que abans. En Piu, sense esperar, llançà la tercera fulla i, tot seguit, sortiren de les contrades del bosc, unes taràntules gegantines que, en un obrir i tancar d'ulls, teixiren una gàbia de terenyina ben forta, dintre de la qual quedà Barballarga, i per més esforços que féu no pogué sortir-ne.

Un, dos, un, dos. ¡O sorpresa! El regiment de soldats de plom venia el seu encontre, i cosa estranya, tots havien crescut. Saludaren militarment i el general, amb la seva espasa en alt, amb molta valentia i arrogància, es dirigí al bruixot, i aixecant la seva veu perquè el sentissin, cridà:

—¡Barballarga, opressor dels regnes, diable de l'enveja, que volgues que el nostre senyor rei dongués mort a l'ermità perquè tenia les barbes més belles que les teves, ara hauràs el teu merescut, per justícia i exemplaritat de tots els pobles!—I després, amb la seva espasa, zig-zag, el deixà afaitat.

El mal bruixot, avergonyit davant la senzilla veritat i veient el ridícul que feia, s'esmunyí així com pogué entre la brossa del bosc, i d'ell mai més no se n'han sabut noves.

El regiment formà columna d'honor, els músics entonaren la marxa triomfal. Al seu davant, en una esplèndida i enlluernadora carrossa, es col·locà la princeseta Blanca radiant de bellesa, En Piu a la seva dreta i a la seva esquerra En Sutge, mes inflat que mai.

* * *

El "Poble de les Velles" havia desaparegut, i l'havia substituït una gran ciutat, meravella de l'art monumental. Per totes parts, bells jardins, esplèndids edificis, extenses places, i una gran munió de gent bigarrada que, amb espesses pluges de flors i alegres vis-

ques, saludava els petits herois, que amb tanta valentia havien desfet el seu encant.

Arribaren al palau, i a l'escalinata de marbre blanc, trobaren els reis que els esperaven envoltats de llur magnífica cort. La princeseta Blanca els besà les mans, plorant d'alegria, i En Piu volgué saludar-los fent una admirable reverència.

Tot era joia en aquell acte enternidor, i el rei, dirigint la paraula als súbdits que aplaudien a la plaça, amb veu segura, trencà el silenci imposat i digué:

—Estimats vassalls meus. Per honorar la proesa duita a terme per aquests bells minyons, i prenent la justícia—que és el nostre lema—per les meves mans, he decidit abdicar la corona. Sols tenc una filla, la vostra estimada princesa Blanca, i ella és l'hereva natural d'aquest reialme. Si ella vol casar-se amb En Piu ens farà contents, i d'aquesta manera ell serà rei i resultaran premiats com calen els seus serveis.

Una forta ovació ofegà les darreres paraules reials, mentre que la princeseta, abraçant-se a la seva mare, avergonyida en la seva candor i mirant fixament En Piu amb ulls transparents i clars, féu dèbilment:—¡Accept!

Totes les bandes esclataren amb la marxa triomfal; els canons ompliren l'espai amb el seu cant de bronze; les campanes engegaren al vol la seva alegria; milers de coloms bateren l'aire amb llurs ales; i, la gentada, frenètica, clamava amb visques i gaubances.

El rei, allavors, es llevà la corona del cap, i amb tota solemnitat, la col·locà sobre el d'En Piu que restava aclaparat, i digué:—En nom dels meus súbdits i per expressa mia voluntat, te proclam rei d'aquest reialme, amb el nom de Piu I, el Roig, consagrànt-te amb la meva benedicció.

Piu I jurà la corona, saludà el seu nou poble, meravellat encara, i amb la seva cort resplendent entrà al palau.

A la capella, es casà amb la princesa Blanca, i acabada la cerimònia nupcial veié entrar la filera d'aquelles velles, amb les quals havia viscut en el poble encantat. N'Àgueda s'avançà amb les tres taronges meravelloses del seu hort, i li digué:—Aquest és el nostre present de noces. Quan les hakis menjades, hauràs saviesa, justícia i caritat, que són les qualitats que necessites per regnar bé.—I després, totes desaparegueren com per art de màgia.

En Piu tregué del seu pit el cos d'aquella rosa a la qual tant devien i la mirà amb tota tendresa. Aquesta, baixet, baixet, mur-

murà:—Recorda't, Piu, que en la història que us vaig fer de la meva vida, us vaig parlar d'una sempreviva. L'he enviat a cercar i quan ha arribat aquí, s'ha transformat en el teu tresor, que és incommensurable. Ara, vull demanar-te un favor i és que em facis transportar per l'ocell verd a la meva terra, però abans has d'esquitxar-me d'aigua clara, i em tornaran a sortir totes les meves fulles i la meva fragància.

En Piu ho féu així i tot anà com havia dit la rosa. Quan veié que l'ocell se l'emportava refiletant pels aires, els sanglots li pujaren del cor i esclatà en plors, mentre una pluja de sentors penetrants i ubriagadores inundava tota la cort. La rosa, quan fou molt amunt, deixà caure tres llàgrimes de rosada, com tres estels brillants del cel, i de la terra sorgiren tres rosers magnífics.

Quan l'ocell arribà sobre l'Illa d'Or amollà la rosa. Aquesta es desflorà, i les seves fulles, amb la caiguda, giravoltaren entorn de l'estàtua de Virgili, com en un joc de rosades papallones. En aquell moment el sol moria, i un rossinyol cantava vora l'aigua de la font...

I és que la candorosa bondat dels infants ho pot tot, i és més forta, encara, que tota la malvestat dels homes.

ELVIR SANS

ESGUARD DINS UNA MANSARDA (*)

DE VÍCTOR HUGO

I

EL temple és alt i vast. A ses torres altives
pengen la seva flora de trèvols les ogives;
resplendeix el portal de sa rosa agençat;
i l'ombra fa vagar sota la volta enorme
àngels, verges, el cel, l'infern fosc i diforme,
tot un món paorós com en somni guaitat.

Mes no és el temple, no, i ses naus sobiranes,
sos pòrtics, sos vitratges, abims i clarianes,
sos frontis i ses torres ço que me té encisat;
és la vista, dins l'ombra que el cor quiet estima,
d'eixa cambra d'on surt una veu tendra i prima,
com d'un ocell alegre al caire altiu posat.

Sí, l'edifici és bell, mes eixa cambra és dolça.
Més que no el faig altívol m'estim el niu de molsa,
més l'oratjol de plana que no el fort huracà;
mon cor, quan en el si de l'ona s'aventura,
a l'espadat altíssim prefereix l'alga obscura,
la joiosa oronella a l'immens oceà.

(*) Tot i trobar-nos als entorns del centenari romàntic, es necessita potser despreciar el ridícul i estar ben desplaçat per donar Víctor Hugo en els nostres temps, una mica eixuts, de poesia pura, tan llunyana de la sonoritat grandiloqüent i majestuosa del més formidable retòric del romanticisme. Decididament, el poeta de "Les Contemplacions" i de la "Légende du siècle" està passat de moda, i més d'un contemporani desaprensiu somriuria desdenyós a l'esclat encara no esvaït, *malgré tout*, de la seva glòria. Privilegi intransferible dels noms grans, que així resten talment grans, tot i el natural desgast de prestigi, amb tots els seus mèrits i amb tots els seus defectes.—N. del T.

II

Franc redòs! A través d'una clara cortina,
la finestra petita, encongida, s'afina
qui, prop la portalada, es bada gentilment.
Sols amb tres claus clavada sa verda gelosia,
que si d'un cap afluixa, per l'altre es retenia
talment un gran ventall que s'obri alegrament.

A defora, un bell llir que un prestigi auriola
ompl amb la seva rel, corona amb sa corola
—just vora la canal on dorm un gat esquiu,—
un vas de forma estranya, de blava porcellana
on brilla, entre paons de llarga cua vana,
el bell país d'atzur que als xinesos somriu.

I dins l'interior, adés, hi és albirada
una ombra, una figura, una gràcia, una fada,
ioveneta del poble, de cant encisador;
orfaneta hom la diu i sola en son asil,
mes qui adés té l'aire, tant és son front tranquil,
que fit a fit pot veure la cara del Senyor.

Hom sent només veient-la sa dignitat pregona.
De son puríssim cor cap vent no ha torbat l'ona;
eix tendre ocell qui canta res sap del caçador.
L'ala del papalló tot son polsim té encara,
l'ànima de la verge tot son perfum encara,
la perla de l'aurora guaita encar en la flor.

Sembla que l'ull afini en l'obscura mansarda
tot un món d'alegria a redós de sa guarda,
la plaça, els vianants, els infants joguiners;
les dones que la volta del temple s'ha engolides,
els fronts enriolats per les cançons sentides,
clarors celestials, reflexes del terror.

Feliç donzella! Al seu, com al costat d'un temple,
tot hi és modest i dolç, tot dóna bon exemple.

L'abella fa sa mel, la flor el seu perfum;
la torre allarga l'ombra, i davant sa finestra,
sens falta cada jorn, per obeï a son mestre,
el sol encén humil sa corona de llum.

Sobre el bell coll ornat de virginitat pura
randa altiva no lluu ni opulent brodadura,
un simple mocador púdicament nuat.
Cap perla no duu al front, cap plec no el solcaria,
ni de l'ull cast i viu res l'esguard torbaria,
¿què val el diamant on l'esguard ha brillat?

III

En un recó s'amaga un llitet apacible.
Sobre la taula el llibre en què es fa Déu visible,
la Llegenda dels Sants, sol i ver Panteó.
I en un obscur cantó una estampa clavada;
entre la Bona Verge i el palmó de l'anyada,
penjat amb quatre agulles al mur, Napoleó.

Eixa àguila en tal gàbia! I per què no? Dins l'ombra
d'eixa cambra quieta, entre l'humil penombra
on dormen de la bella els somnis arrupits,
dins on tanta de pau i gràcia és escampada
no m'estrany de sentir al fons de ma pensada
l'estrèpit dels canons rodant vers Austerlitz.

I prop de l'Imperant, davant qui tot s'inclina,
—O legítim orgull de la pobre orfelina!—
brilla una creu d'honor humil i triomfant;
creu d'un soldat caigut tal com un heroi tomba,
pare adormit qui fa, des de la seva tomba,
vetllar un poc de glòria al volt de son infant.

IV

Creu de Napoleó! Joiell guerrer! Pensada!
Corona de llorer de raigs atravessada!

Quan els seus prous menava als sangonents combats,
deixava-la, per tal de conquerir la terra,
damunt llurs fronts penjar durant tota la guerra
i, llesta la gran obra, deia'ls:—Veniú soldats!

I donava sa creu a aquells homes estoics,
i corrien les llàgrimes per aquells fronts heroics,
qui, tots, llur semidéu adoren vencedor.
Diríau que inflamant llur ànima amb la seva,
en tocar-los el pit amb aquella mà seva
feia'ls brollar ardent eixa estrella del cor!

V

Veureu de bon matí que ella canta i treballa
tota sèria, amb els peus al tiburet de palla,
cosint, tallant, brodant qualche dibuix triat;
i mentre, somniant en Déu sense temença,
ella la seva tasca augusta recomença,
hi ha, somniós, el silenci a sa llinda assentat.

Senyor! Les vostres mans guarden eixa demora;
dins eix asil obscur on cap neguit s'arbora,
res no hi ha que sagrat no sia i innocent!
Eixa ànima, en pregar-vos pels naufragats sens nombre,
pot, cada nit, vers Vós muntar sense fer ombra
en la serenitat del vostre firmament.

Cap perill! Cap escull!... Sí! L'àspid guaita en l'herba,
Ai las! nia l'oruga en la fruita més gerda,
i basta, per torbar una vida, un esguard.
El mal es pot mostrar fins a la llum d'un ciri.
La curiositat que en la verge és deliri
fa una natra en el cor de la dona més tard.

Tot ple d'aqueixos cants que fa por de pensar-hi,
hi ha un vell llibre enfilat damunt d'un vell armari
per qualche vil passant a dins l'ombra oblidat;
novella del setcents d'ignomínia terrible!

Voltaire llavors regnava, genial simi horrible,
missioner a l'home pel dimoni enviat.

VI

Època qui servares, de vi i de sang tenyida,
fins a l'agonitzar orgíaca embranzida,
Oh segle divuitè impiu i castigat!
Societat sens Déu, per Déu fores ferida,
que sota la destrat ton espasa colpida,
l'amor, jove, ofengueres; vella, la pietat.

Taula d'un llarg festí que un cadafal termina!
Món orb per Jesucrist que Satan ilumina!
Tos escriptors malhagen davant les nacions!
Car l'ombra de tos crims dura amb llur nomenada;
tal com d'una caldera d'on surt gran fumerada
llur glòria fosca surt de les revolucions.

VII

Feble barca adormida d'un abim a la vora,
infant, guarda't! Cor tendre dels plors encara enfora
Oh pobra filla d'Eva, pobre jove esperit!
Voltaire qui és el serpent, el dubte, la ironia,
Voltaire és a un recó de ta cambra i espia,
i riu de ta feblesa amb l'esguard enardit.

Tremola! Oh si en furgà de llims aquest sofista!
Tremola! Oh si en perdé d'àngels el fals artista!
Com milana eix dimoni voleia, als cors fidels
fent presa, i amb ses urpes tallants com a mordales,
ploma a ploma fa caure sovint les blanques ales
amb què l'ànima pura se'n munta vers els cels.

Ell compta de ton cor els lleus batecs sens nombre.
Del més petit llucar del pensament dins l'ombra
per mica que s'atansi ja n'és son ull encès!
Com un llop rondador, com l'aguait d'una fera,

a estones de Satan—sols pel poeta hi era,—
la testa monstruosa a ta llinda he sorprès.

VIII

Ah, si el llibre d'infàmia la teva mà l'obria,
de sobte sentiries que Déu en tu es moria,
i el front acalaries, trist i somniador,
per veure al lluny passar per dins verda contrada
els carros resplendents de brèndola estrellada,
i l'endemà et riuries, verge, del sant pudor!

Ton llit el torbarien les visions estranyes
que el somni espantarien amb llurs perverses manyes;
ja més no cantaries ni dormiries més.
Ton esperit, volant del somni pels paratges,
desarrelat iria com l'herba de les platges,
del pler cap a l'oprobri llençat camp a través!

IX

Ah, la creu de ton pare és aquí qui t'esguarda!
La creu del vell soldat mort en la vella guarda!
Deixa't aconsellar per ella, àngel temptat!
Deixa't aconsellar, guiar, ésser salvada
tal volta, pel llir pur qui a ta finestra es bada
i mescla son perfum a ta virginitat!

Per tota ombra qui passa amb la parpella baixa;
pels sants arrengrerats sota el portal, en faixa!
per la coloma blanca de franques voliors!
Per l'orgue ardent que l'himne escampa en llargues queixes,
deixa't aconsellar pel temple vora on creixes!
Deixa't aconsellar pel cel ple de clarors!

Deixa't aconsellar per l'agulla feinera
present a ton fresseig, present a ta preguera,
qui et diu tot baix:—Treballa!—Oh, creu-la; mira, Déu
féu néixer del treball que l'insensat s'espolsa,

com filles, la virtut qui l'alegria endolça,
i la joia qui el goig de tota la virtut féu!

Escolta eixes mil veus d'amor accentuades
qui passen dins el vent, qui de les nuvolades
cauen i en pau se'n munten des dels llindars fidels;
que porta la rosada a dins ses castes gotes
i et repeteix el cant dels ocells, i qui totes
a cor vénen a dir-te:—Sies pura sota els cels!

Sies pura sota els cels! Com ho és l'ona i l'aurora,
com el niu joguiner, com la torra sonora,
i com la garba rossa, amor del segador;
com l'estel inclinat i la flor gronxadissa,
com tot el que somriu i fa sa piuladissa,
i com tot el que dorm en la pau del Senyor!

Sies tranquil·la. El repòs va del cor a la cara.
Fa la tranquil·litat la majestat, tan rara.
Està alegre. La fe viu en l'austeritat.
És un besllum del cel el riure de les dones;
l'alegria és la llum que en les ànimes bones
posa eixa llum de dalt que es diu la veritat.

L'alegria és pel cor un cinyell de ventura.
Ho endolceix l'alegria tot en la gran natura.
Sobre les velles torres Déu ha posat els nius,
i el cardessar en flor qui lluu en l'herba espessa,
car la ruïna i tot al volt de sa tristesa
la joventut fretura i el goig de tot quant viu!

Sies bona. La bondat conté les altres coses.
El Senyor indulgent en el qual tu reposes
composa de bondat el pensament fidel.
La bondat han per fons les natures augustes;
d'una sola virtut Déu les ànimes justes
fa, com d'un sol safir la cúpula del cel.

Sols així restaràs com un llir, com un cigne,
blanca entre els fronts més purs marcats d'un diví signe.
I seràs d'aquells qui sense por, sens neguits,

de santes accions replegant la riquesa,
fermen llur barca al port, llur vida a la bonesa,
i, pregant cada vespre, dormen totes les nits!

El poeta a si mateix:

En tant que sobre els prats i boscúries i pletes,
del cel van escampant-se les altes resplendors,
tu, poeta serè, damunt les llars secretes
i damunt dels infants i de les donzelletes
i dels vellets, escampa ton cant religiós.

Mostra amb el dit la riba a tots els que una vela
s'enduu damunt del mar per tants vents agitat;
la innocència a les verges, feliç i noble estela;
al poble el seu altar que la impietat cела;
als joves l'avenir, als vells l'eternitat!

Fes filtrar la raó en la humana parella;
mostra a cascú el costat del ver que pot copçar.
Que tot pensador trobi en tu sa llum d'estrella.
Llança a Déu dins els cors; en cada ànima esgrella
un mot revelador a to amb el somniar.

Així, o pensador, dins l'ombra esquiva i vana,
ton esperit, d'on brolla ton verb que Déu fa clar,
del poble an els teus peus el crani dur trepana.
La rel, com cunya lenta, dessota terra, ablana
la crosta i ardida, oculata, esberla el roquissar.

JOAN PONS I MARQUÉS, TRAD.

MARIA - ROSA

ELS cabells de Josep Miralles començaven a blanquejar i encara no li havia estat possible oblidar algunes facècies d'aquell període de tres anys que va mitjançar entre els catorze i disset de la seva vida.

Bells records de l'adolescència! Temps que no tornarà mai més! Com més allunyat, més desitjat i com més boirós per mor de la distància, amb més plaer entrevist en mig dels nombrosos i confusos records. Per a Josep Miralles aquesta recerca tenia un sabor intens i sentimental que li feia guspirejar els ulls de llàgrimes punyents; les paraules i els fets dels seus pares li revenien a la memòria i aquelles figures venerables—temps feia en estat immòbil a la tomba familiar del vell cementeri—prenien al seu davant proporcions com d'imatges sagrades.

Donada la manera d'ésser de Josep Miralles, no és d'estranyar que la meditació tengués per ell un fort atractiu. Sovint el vèiem capficat, cellajunt, la mirada vaga, indecisa. Anava i venia per sobre el terreny que un dia petjaren també i estimaren tots els seus avantpassats. Els arbres, els recones, les síquies, els estanys, totes les coses i cosetes de l'hort—la terra tantes vegades beneïda que de generació en generació havia arribat a les seves mans, mai venuda, mai hipotecada—servaven agradables records, dolcíssims records, que l'hereu estimava talment carn de la seva pròpia carn! Hi havia tantes petites històries per contar i que es lligaven perfectament amb ell, amb els seus vells i la seva terra!

.

Era la segona quinzena de maig. Un dia d'aquells, el curs havia d'acabar-se per començar després les vacances de l'estiu. La gran ciutat, a les primeres calors, semblava ésser més feixuga, i al pensament de Josep esdevenia com una població trista, sense ànima, morta. La tebior dels raigs del sol hivernal havia pres la bullentor d'una foguerada; les persianes eren closes i els envelats

dels comerços semblaven veles de barca, immòbils, posades a secar en filera al bell mig de les vies urbanes.

L'estudiant Josep Miralles comptava aleshores setze anys, i tenia el cap ple de grins. Començava a sentir-se home. Els llibres d'estudi li feien fàstic; solament trobava delectança en la lectura de llibres d'història, d'aventures o en les novel·les. Una novella hi va haver que li obrí de bat en bat les portes del cor. Fou un llibre de Ricardo León, i, si malament no recordava, es titolava "El Amor de los Amores". Un capgirament va operar-se en tot el seu ésser, i l'adolescent ingenu i aigualit sentí dins les seves venes les pessigolles de la sang calenta que l'empenyia freturosament vers la consecució d'uns folls desigs d'amor. I vetaquí com aquella adolescència passà a ésser juvenesa.

Josep Miralles mai no pogué explicar-se prou bé com li havia esdevengut la màgica transformació. Trobà aquella novella a la biblioteca dels *Lluïsos*, una congregació formada per alumnes i exalumnes del col·legi de frares teatins, on ell estava reclòs, tot estudiant el batxillerat. El llibre de R. León li fou tota una revelació. Les mirades de l'estudiant, gairebé indiferent a tot, començaren a interessar-se per les gràcies femenines. I així fou com un dia passejant pels afores de la ciutat passà ran d'un camp de blat i va poder constatar com les roselles vermelles tenien una semblança perfecta amb els llavis adolescents i tremolosos de les seves companyes de l'Institut. Aquell descobriment va omplir-li el cor de neguit.

Amb prou treball aprovà totes les assignatures del cinquè any de batxiller. Els pares el varen rebre, aiximateix, contents. De totes maneres, sinó havia tret cap *sobresaliente*, havia salvat el curs. Per aquell estiu s'imaginà una sèrie de projectes: caçar, passejar, pescar, pintar. Un dia, li entrà una infantívola delectança per la pintura; havia demostrat certes disposicions pel dibuix que li valgueren bones notes. Abans de finir el curs, disposà que part dels cabals que els seus pares li donarien totes les setmanes, serien destinats a comprar les coses imprescindibles per poder fer de pintor. I va predisposar-se a ésser un vertader enamorat del paisatge.

Arribà un bell matí de les primeries de juny. Els seus setze anys es donaven tots sencers a aquella primavera. Per tot arreu hi

havia un esclat de sol. La terra exhalava un perfum novell. Totes les coses, inclús les de més nímia importància, prenien, als ulls de l'estudiant, atractius nous, proporcions no acostumades. Sols feia quatre mesos que Josep Miralles deixà la casa dels pares, des de les darreres vacances, i tot ara li semblava d'una ñovetat i polidesa esplèndides.

Al segon dia de vacances, sentí desitjos de banyar els seus sentits en la frescor de la matinada. Deixà els llençols impregnats de la flaire de bugada, quan el sol començava a eixir per sobre els camps immensos d'ametllers, i amb ànsies d'adolescent emprengué el camí que menava a l'hort riquíssim dels vells. I va ésser així com, sota la influència del rejuveniment de la naturalesa, aquelles flors salvatges que vorejaven el camí, tantes vegades vistes sense que mai interessassin la seva ànima, avui apareixien al seu davant amb tota la bellesa de llurs intensos i variats colors; el verd dels camps d'ametllers semblava més tendre, talment un verd de lletuga, i les fulles llustroses dels tarongers i llimoneres, cascuna havia robat, es diria, un poc de la blava i enlairada transparència del cel.

Era un encant! Ésser fora—almenys per unes mesades—del maletí esclavatge de l'estudi! Poder alenar, a plens pulmons, l'aire perfumat de les flors! Colrar la pell—massa blanca, d'estudiant de ciutat, empresonat a l'ombra de l'humit convent—pels raigs del sol d'estiu. I per un moment comparà els corredors llòbrecs i pudents d'escudella del convent dels frares amb tota la bellesa dels prats coberts d'una pluja de flors que al seu davant s'obrien vers l'infinit. Avorrides escoles! Avorrides rengleres de deixebles vigilades per frares teatins!—anyells mansois i pastors sense fuet. Avorrits llibres! Avorrits catedràtics! Avorrida ciutat! A la ment del jove estudiant, tot plegat era no-res comparat amb la riquesa del camp obert a la sublim llibertat del cel.

Rumiant totes aquestes coses, l'alegria al rostre, caminava abstract. Quasi no se n'adonava de la gent que passava a la seva vora. Just a una cantonada, al creuer de dos camins, un cos llambri, doblegadís, se li abocà a damunt, sense que l'estudiant pogués evitar la ràpida topada. Hi va haver una unió instantània de cares, una fregadissa de nassos, un involuntari contacte de boques; quasi una besada. No pogueren evitar un aplegament rapidíssim de cosos i cinc segons després el natural forceig de braços i mans en instint de defensa pròpia.

Josep i Maria-Rosa de tot d'una varen romandre confusos; les

boques, mudes; els braços, lassos i penjants. No varen parlar-se perquè de prompte no podien encertar, en mig de la confusió, les paraules indispensables per l'excusa. Tanmateix, fou cosa d'un minut. Maria-Rosa va conèixer Josep Miralles i aquest prest va donar-se compte de qui es tractava: la veïnadeta de l'hort, una amigueta de la infància, de quan els pares passaven la temporada d'estiu a la casa del camp. Ambdós en uns mesos s'havien trasmutat. El nin esdevengué home; portava els cabells llargs, pentinats en clenxa negríssima i brillant; una breu i finíssima pelussa li apuntava sota el nas, cosa que no li acabava d'agradar al jove que creia que per ésser home distingit, elegant, enamorador, calia tenir el rostre exent de l'accidentalitat del pèl. Mostrava indicis de preocupació—no en gaire intensitat—sobre qüestions d'elegància en el pentinar, en el vestir, en el presentar-se; les mateixes preocupacions que turmentaven la juvenesa de Lleó Tolstoi; posseïa amb ell una similitud en aquella dèria ingènua i distingida, per semblar en tot moment, un jove bell, un home *comme il faut*.

Josep Miralles era d'estatura mitjana, prim i bru, d'un posat melangiós i romàntic. Maria-Rosa, la veïnadeta camperola, que antany sempre duia brutes de terra la cara i les mans, s'havia transformat en una jove bellíssima. Rossa, espigada, els ulls d'un blau intens, als setze anys era una dona *maca*. Coneixia precoçment que els homes la benmiraven com una fruita temptadora quasi a punt de collir, i posava en moviment les seves formes amb una finalitat desvergonyida. No podia ignorar que la fruita era cobejada, sense pensar que minada pels cucs pogués caure abans d'hora. Refeta de la sorpresa i quan encara l'estudiant no tenia esma per dir res, va exclamar-se:

—Pep, per aquí! Quan has vingut? A on miraves, beneit? Casi m'has morta!

Josep Miralles de prompte no gosà fixar la seva vista sobre el bell cos vincladís de la jove com espantat de l'escalfor punyent i sensual de la seva carn turgent, pressentida en el ràpid contacte. S'hauria dit que estava desconcertat i empegueït.

—Anava distret... i per cert que casi no et puc reconèixer, tant has mudat...

Maria-Rosa esclafí en una rialla que a les orelles de l'estudiant sonà talment un dringar de cristall encisador.

—Sí... tothom me diu que he tornat molt gran i que vaig camí d'ésser tota una dona. Un poc primeta perquè sempre pens amb

sa lluna i no me preocup gaire de menjar. I llavó que un cos primet és més elegant, —digué Maria-Rosa amb un moviment d'ulls ple de malícia.

—Això fa molt distingit. ¿Encara vas a costura?

—I que ho ets de beneit! No veus que jo ja no som bona per anar a costura? Els darrers dies que hi anava sa mestra me va dir que jo desbaratava ses altres. Ara vaig a cosir i n'estic molt contenta i sa meua tieta també.

—Està bona sa teua tia?

—Sí... ben bona, gràcies a Déu; emperò és massa vella per comprendre sa meua joventut; sempre tan beata; no pot consentir que llegeixi cap novella i, si vull fer sa meua, tenc de fugir a s'hort i davall un arbre em pos a llegir fins que n'estic cansada. I ara que hi pens, ¿en tens de novel·les que me pugues deixar?

L'estudiant en tenia moltíssimes de novel·les; però sabia que quasi la totalitat de les seves novel·les, dins la classificació que hom fa dels llibres, triats i separats en muntanyoles de diversos colors, pararia al munt de la verdor incitant.

—Sí, en tenc bastantes de novel·les... M'agrada més llegir novel·les que estudiar es llibres de text. Ara que no sé si tu les pots llegir...

—És que no són maques?

—No són novel·les roses...

—Per rosa ja bast jo... Si totes les coses fossin d'un mateix color en res hi hauria atractiu. M'agrada sa variedat. Deixa't de romanços i dóna'm ses teues novel·les. Llavó diré com les he trobades...

Maria-Rosa mogué el cap en lleu inclinació, fent que un raig matiner de sol fes esclatar en guspies la brillantor daurada de la seva cabellera tallada a la moda.

Tenia un cabells magnífics, cargolats en llargs rulls com a estalactites d'or que, compactes, anaven caient sobre el començament nu de l'esquena, felpat com la pell d'un albercoc. I partí cap al taller de modistes, posant en moviment totes les seves modèliques turgències. En mig de les amigues, s'alçaria el seu cant desimbolt, envejat per tots els veïns i veïnes, que ja començaven a malparlar d'ella.

Josep Miralles quedà plantat, mirant una bella estona com l'amiga d'abans s'allunyava. Déu meu! ¿Era possible una mudança tan radical? No feia encara molt de temps que tot jugant per les mar-

jades i clapers de l'hort havia gaudit del plaer, infantívol i bàrbar, d'agafar-la, d'estrènyer-la, de trepitjar-la, de bufetejar-la, d'arrossegar-la, a la vora del safareig i amb gestos de suficiència amenaçar de tirar-la al fons de l'aigua perquè aprengué a nadar i a fer filigranes com els peixos. I a l'entretant ella reia o plorava segons els jocs que el bergantell, fill del senyor, li feia, sense que la seva boca petita deixàs de proferir insults i la constant amenaça que quan arribaria a casa seva tot ho contaria a *sa tieta*. Ingènua amenaça de resultats nuls! A l'endemà hi tornaven. Tant és així que bé es podia dir que en estar junts Josep i Maria-Rosa, era un joc continu i una baralla contínua. I heusací que ara l'estudiant no gosaria posar ni el seu dit petit sobre la carn massissa de la jove—malgrat totes les ganes—sense que abans, almenys, no hagués mitjançat una mena de preludi de col·loqui amorós.

* * *

Sense quasi donar-se'n compte, es passà un mes de vacances. Tres setmanes feia que els senyors de Can Miralles vivien al camp, gaudint de tota la plenitud de l'estiu. Una dolça lassitud narcotitzava totes les coses; sols cap-al-tard, quan el sol impotent i retut anava a morir vers l'horitzó, semblava que tornàs en si la plana vermellenca. Era l'hora del regar, de collir els fruits, de l'aplec del bestiar; l'hora dels treballs intensos. Hi havia una fol·lia de crits i de cançons; piuladissa d'ocells en boig daler pel cobri vespral; laments, xiscles histèrics i vols incansables d'orenetes; la fressa de l'aigua remorosa als salts de les síquies; el mul de pèl brillant que amb paciència voltava la sínia fent-li grinyolar queixes, Déu sap de quina mena de suplicis, mentre al safareig, irisat d'una munió de peixos de colors, el raig de l'aigua borbollejava una cançó monòtona.

Tots els dies, a mitja tarda, l'estudiant agafava la tela i la capsa de pintura i s'escapolia cap el turó. Pintava una posta de sol molt encesa. Ja feia un mes que s'hi dedicava, i l'obra, que tenia tots els defectes del principiant, no avançava gens ni mica. El turó era una proeminència de certa alçària, plantat d'oliveres i garrovers—posant en contrast els verds tan distints—que com un bony estrany accidentalitzava la plana llisa de la finca; els marges horitzontals s'amuntegaven els uns sobre els altres formant una escala de gegants; des dels seus graons es podien descobrir, a

mesura que es pujava, tots els encisos del poble humil i silent, voltat de prats maragdins, brodats de petites cases camperoles, d'alqueries i d'estanys que lluien com a miralls de cara al sol. Al cim, en la llunyania, es podia veure una extensa franja d'un blau intens; la mar semblava una gira posada com a ornat al mantell, net de núvols, del cel. Al bell mig d'un clar, on creixia un vell garrover esponerós vora una olivera centenària—soca gruixada i cargolada, rames raquíques—el jove *amateur* establí diàriament el seu campament. S'asseia sobre d'una roca encatificada d'herbes i de molsa; acomodava la tela; obria la capsa de pintura; agafava els pinzells i la paleta. Però era inútil acabar aquella ditxosa posta de sol; tots els dies li passava el mateix; a la dotzena de pinzellades es sentia envaït per una abstracció; els seus sentits entraven en el redós misteriós d'un èxtasi estrambòtic i del cor li fluïa un eterniment infantívol que li omplia els ulls d'unes llàgrimes que no acabaven de sortir. Es donava compte d'uns fermalls invisibles entre ell i alguna cosa inexplicable que ell traduïa per *amor*.

D'aquell estat d'ànim, acostumava a sortir-ne quan el sol era post. A l'hora capvespral, quan les nines dels seus ulls reflexaven, en un esclat d'ombres i de foc, els núvols rojos i dantescs, venia a trobar-lo quasi tots els dies Maria-Rosa. Arribava lleugera, bellíssima, amb tota la magnificència de les seves formes estatuàries. Duia un vestit de colors clars i roba prima, fina com un tel de ceba; els rulls perfumats voleiants al vent; els braços i les cames, pulcres, temptadors, nus,—anticipació, potser, dels de les angleses estiuejants—els peus calçats d'unes sabates blanques i sense taló...

* * *

El col·loqui dels joves enamorats feia mitja hora que durava. S'esquitllava un lleuger oratjol en mig d'un silenci quasi absolut. De la plana, ja un xic boirosa, pujaven remors de veus i de cançons i els sons llunyans d'unes campanes que instaven als pagesos al rosari. Hi havia el lament d'un grill invisible. Al cel moradenc lluïa el rostre gras de la lluna plena i tres estrelles enlluernades semblaven parpellejar.

Maria-Rosa era tombada gairebé del tot sobre la fullaraca del garrover; la seva mirada es posava molt enfora, a l'infinit. Josep,

amb embadaliment, la contemplava assegut aprop d'ella. La tela era oblidada; la pintura quasi intacta, humida a la paleta.

Les paraules anaven fluint acompassadament de la boca dels joves.

—De les teves novel·les, sa que més m'ha agradat és aquella en què la protagonista és una verdadera heroïna d'amor. Jo li retir un poc a ella. No sé ben bé per què, voldria esser estimada per una infinitat d'homos i que es barallassin uns amb altres empesos per mi, emperò jo, jugant amb ells, n'estimaria un només. Crec que així seria molt més interessant i agradable s'estimar-lo,

—No sé de quina novella em parles.

—Potser la tenguis oblidada. No es sa millor, emperò m'ha causada una impressió molt profunda. L'heroïna és alta, primeta, rossa i somniadora com jo. És també una modisteta. Un bergantell l'enamora i l'engana. Ella tenia una veu admirable; es féu artista. Es seu debut fou un èxit. A Barcelona, a Madrid, tots ets homos eren com esclaus d'aquella voluntat, subjugats per sa veu i sa bellesa. Emperò, ella estava lligada amb un homo molt influent, que era marquès, i havia estat diputat i per poc ministre, i a qui devia casi des des seu començament sa seua carrera triomfal. Emperò, l'artista no l'estimava perquè era molt groller, lleig i vell, i no tenia un pèl an es cap... Hi havia entre ets homos admiradors que com a mosques l'enrevoltaven, un violinista jove, romàntic, que duia una cabellera...

—Sí, sí, ja me'n record; és una història banal, sense gens de mèrit literari. El violinista es pega un tir, i ella, l'heroïna, com tu li dius an aquesta dona sense sentiments dignes, acaba es dies a l'hospital, després d'uns quants anys de borratxera contínua d'amor i xampany... No m'agrada ni mica.

—No me comprens! No saps mirar enfora i no veus lo que jo te vull dir...

—Lo que tu vols és engelosir-me...

—Engelosir-te?

—Sí... Vull que siguis per mi tot sol. Vull totes^o ses teues idees, tots es teus pensaments; que es teus projectes no s'allunyin mai de sa meua persona... Vull...

—Vull, vull, vull... i jo vull que no no digues "vull". És que no te'n recordes d'ahir? No t'escalives! Em digueres vull una besada, i ja saps que te'n vares haver d'anar amb ses ganes...

* * *

Vengueren les fortes pluges primerenques del setembre. Els dies s'havien encongint: les hores, escurçat. El sol semblava haver perdut la seva brillantor. Maria-Rosa portava una roba més gruixada i per al jove estudiant les seves besades havien perdut el primer encís.

Mestrestant el pare va assabentar-se d'aquelles *relacions*, i un dia, tot reganyant-lo asprament, li declarà la trista procedència de la seva estimada, fruit d'una amor il·legítima... A Josep, de prompte, per esperit de sacrifici, d'heroisme, tal volta d'oposició, va semblar-li sentir dins el seu cor com les flames de l'amor reprenien amb més força. Però, tanmateix, Maria-Rosa no corresponia del tot a aquella foguerada que semblava impossible d'apaivagar. Era indomable, irreductible. Quan Josep Miralles hagué gustat fins on li fou possible de totes les gràcies d'aquell cos femení, li sobrevingué un dels més grans desencisos. Amb les primeres pluges sentí un forta tristor, veié amb espant com ja finien els dies de les vacances. Sort que pogué aconseguir dels pares—a canvi de certes promeses—que el traguessin del col·legi dels teatins, perquè de segur que s'hagués emmalaltit de debó, tan mísera era, aleshores, la seva vitalitat.

.....
Josep Miralles, quasi el llindar de la vellesa, gustava de recordar l'esvelta figura de Maria-Rosa. Eren unes remembrances plenes d'encisadores vaguetats. Per a ell fou l'inici impremeditat en el camí de l'amor. Ingenu, ignorant de l'art, falt de destresa, va estimar-la de bon de veres, per bé que en un període curt. Ella, potser—quasi segur—que no.

Maria-Rosa promptament va esvanir-se del poble; hi deixà el rastre exòtic de la seva lleugeresa i en el cor de l'estudiant el sabor agre d'uns besos sexuals i d'uns desitjos insatisfets. Altres sollicituds amoroses prest el curaren del defalliment, però, tanmateix, dins l'interior de Josep Miralles, aquella dona temptadora tenia un bell encant: el primer encís, el fort interès, la màxima curiositat per aquelles coses que ens són revelades amb subterfugis i que, en aquell moment, no ens és permès d'atènyer.

M. M. SERRA I PASTOR

E L S L L I B R E S

MOLL, FRANCESC DE B.—*Ortografia Mallorquina*.—Palma de Mallorca.—Impremta de Mn. Alcover.—75 pp.

Des de la publicació del sistema ortogràfic de l'Institut d'Estudis Catalans, obra principalment de Pompeu Fabra, quedà virtualment resolt el problema de la unificació de l'ortografia del nostre idioma. El Diccionari Català-Valencià-Balear que publica Mn. Alcover i les publicacions anexas eren, fins ara, gairebé les úniques que es resistien a la unificació.

L'aparició de l'Ortografia Mallorquina, de Francesc de B. Moll, com a publicació anexa al Diccionari de Mn. Alcover, en la qual se segueixen en general les normes de l'Institut, és un bon auguri per tots aquells que, com nosaltres, no vèiem amb bons ulls el cisma introduït per Mn. Alcover en les seves publicacions. És d'esperar que en els pròxims fascicles del Diccionari Català-Valencià-Balear serà adoptat el sistema de l'Institut i destruït definitivament el cisma.

L'orientació general de la part expositiva de l'obra ens sembla bona. És de doldre, però, que l'autor no haguí seguit decididament el sistema de l'Institut en algunes grafies que apareixen en el curs d'aquesta, especialment en els exercicis que acompanyen les lliçons, com *seues* (per *seves*), *vellar* (per *vetlar*), *balle* (per *batle*), *sistematizar* (per *sistematitzar*), *tant mateix* (per *tanmateix*), etc., algunes de les quals potser són simples errades d'impremta.

No consideram encertada la forma de contreure els articles dialectals amb les preposicions *a*, *de* i *per* (*a's mig*, *d'es teatre*, *p'es carrer*). Consideram més adequades les formes *as mig*, *des teatre*, *pes carrer* (sense apòstrof), que corresponen a les formes literàries *al mig*, *del teatre*, *pel carrer*, ni les contraccions de les partícules *ca* i *so* amb els articles, com *ca'l Rei*, *ca-N'Alomar*, *So-Na Moixa*, *So-N'Armadans*, etc., on el guionet, i sovint l'apòstrof, és innecessari.

L'adopció de l'ortografia de l'Institut en una publicació anexa al Diccionari de Mn. Alcover és, de totes maneres, un èxit més de la campanya unificadora de la nostra revista.—J. B.

MÍNGUEZ, JOAN.—*Magda la generosa*.—Llibreria Catalònia.—196 pp.

Amb el títol del primer d'una sèrie de contes o novel·les curtíssimes—“Magda la generosa”—ha publicat Joan Mínguez un tom que comprèn una col·lecció de narracions.

Mínguez, que fa uns quants anys va publicar la novella “Dies verges”, que fou combatuda i molt comentada per significar la presència d'un escriptor ple de valor i de sinceritat, reafirma ara la seva personalitat de prosista i la seva forta imaginació.

En “Magda la generosa”, i amb el títol volem alludir tot el tom, les qualitats

de Mínguez queden ben demostrades: i al costat del poder de creació de la trama, encert en el dibuix dels personatges i perfecció en el lèxic, com cal a un poeta.

No totes les narracions del tom tenen una tonalitat uniforme. Així, al costat de la fortalesa d'esperit de Magda, de temperament prou serè per mirar la vida cara a cara i adoptar una actitud que no es sentimental ni tràgica, sinó enraonada, trobam en altres contes unes diverses característiques: l'atac sentimental del jove nordamericà que, malgrat de la standardització i dels *buildings* acaba com un perfet meridional sota el sol d'Itàlia lligat a una passió femenina; l'humorisme fúnebre que destilla la sensació resultant d'haver cregut l'àvia morta, i fins haver-la vestida i haver fet portar la caixa; la tragèdia que domina la vida del que va matar per equivocació, a impuls de la gelosia, i fou salvat per la pròpia esposa, que va infamar-se per amor; l'humorisme de bona llei del brètol que està a punt de morir; vetaquí assenyalats alguns dels elements més importants d'aquesta obra de Joan Mínguez.

Amb ella es demostra que cap de les directrius de la novella contemporània deixa d'ésser conreada, i afortunadament amb èxit, dins la producció catalana. I es demostra també que les esperances que Joan Mínguez va fer concebre en les seves primeres obres tenen plena i definitiva confirmació.

PLANES, JOSEP M.^a.—*Nits de Barcelona.*—Llibreria Catalònia.—190 pp.

Si no coneixeu encara—cosa molt difícil entre els que llegeixen prosa catalana—la literatura, plena de claredat, suggestiva i insinuant, de Josep M.ª Planes, aprofitau la primera ocasió per fer-hi amistat. És ben segur que la primera lectura no serà la darrera.

Un bon humor, joganer, de qualitat mediterrània anima la seva producció i dóna a la seva obra aquell to agredolç de certes begudes de bar, que us atreuen una vegada que les haveu tastat.

Aquestes qualitats, agermanades amb un coneixement perfecte de la vida barcelonina, i amb una disposició espiritual abastament temperada per no creure que el cabaret siga un lloc de diversió, ni tampoc un motiu de disgust; un ull exacte per endevinar el to irònic de les coses i dir-les, naturalment, sense donar-hi importància, vetaquí els elements amb els quals, després d'una observació directa, ha construït aquest magnífic llibre que es titula "Nits de Barcelona".

Tota la gran ciutat que creu divertir-se (tal vegada el seu subjectivisme aconseguix donar la sensació de la realitat) desfila per aquestes planes des de l'Excelsior a Pompeya; des de Villa Rosa al "Patio del Farolillo" (durant l'Exposició); i des del Grill del Ritz i Can Llibre a l'Etoile Palace, per acabar a la "via sacra" barcelonina, darrer i definitiu refugi dels noctàmbuls que, com diu l'autor, en passar per davant de Canaletes deixen les claus de la Rambla a la gent que va per feina.

Els qui coneguin un poc la vida nocturna de Barcelona la reviuran gojosos a través d'aquestes fines i intencionades descripcions de Josep M.ª Planes, que amb un humorisme sà i agradable, amb una autèntica gràcia ens acompanya i ens descobreix aspectes que tal vegada havíem presentit, però que faltava explicar-los com ho fa ell.

El llibre, editat amb luxe i bon gust, porta una evocadora portada d'Oleguer Junyent, el qual ha fet també pels capítols una llarga sèrie de magnífics dibuixos que acaben de situar al lector.

A més d'aquesta col·laboració, En Planes n'ha aconseguit dues més: la de Josep

M.ª Sagarra, que ha fet un pròleg entusiasta, i la de Carles Soldevila, que clou amb un colofó, amb aquella gràcia elegant pròpia de la seva ploma. Així resulta el llibre un *sandwich*; però tot ell de talls de carn escollida i sense pa.

La vida nocturna de Barcelona, descrita en capítols, cada un dels quals retrata un ambient, amb molt color local i a voltes amb els detalls posats de relleu per una frase o una observació original, queda registrada en les planes d'aquest llibre, fruit d'una col·laboració amistosa d'un grup que no us sobtaria trobar-lo en qual-sevol dels llocs descrits.

La presentació del tom, com hem dit, és esplèndida. *A tout seigneur, tout honneur*.

DELEDDA, GRAZIA.—*Ànimes honrades*.—(Traducció de Maria Mariné).—Biblioteca Literària de la "Editorial Catalana".—198 pp.

Un nom nou, i gloriós, dins la literatura mundial queda incorporat a la nostra llengua i a la nostra producció bibliogràfica: el de la gran escriptora italiana Grazia Deledda.

I aquesta incorporació s'ha produït per mitjà de la versió al català de l'obra de Deledda que més nom ha aconseguit per la seva figura literària.

"Ànimes honrades" fou publicada en 1896, a Milà, quan Grazia Deledda no tenia més que 21 anys i per la fonda i exacta observació dels costums de la vida de Sardenya, va obtenir un gran èxit, i va ésser aviat empresa la seva traducció a altres llengües, l'alemany i el francès.

En aquesta novella és on més brillen les qualitats que han fet de Grazia Deledda no ja una excel·lent escriptora regional, sinó una de les primeres figures d'Itàlia i de les que són més estimades fora del seu país.

Són aquestes qualitats un talent que molt aviat va demostrar (ja s'ha dit que va escriure aquesta obra als 20 anys) i que per la seva originalitat i la seva espontània inspiració, recorda la vida de la naturalesa de l'illa on va nèixer, Sardenya; els personatges originals que descriu i que dins l'ambient on es mouen donen la sensació d'ésser unes figures senzillament transportades des del món real a les pàgines del llibre; i les descripcions magnífiques de la naturalesa, que és una de les millors i més notables condicions de l'escriptora italiana.

"Ànimes honrades" és una novella que per l'interès del tema i la manera com se van succeint les escenes, i pel valor literari que té reconegut, es llegeix sense descansar i frisós del desenllaç.

Maria Mariné ha fet una traducció que conserva les bel·leses de fons i forma, possibles, de la novella original.

SAGARRA, FERRAN DE.—*Catalunya en 1640*.—Llibreria Catalònia.—Barcelona.—70 pp.

Amb el títol i un altre més genèric, "Les lliçons de la història", ha publicat don Ferran de Sagarra, en un follet curosament imprès, el discurs que va llegir a l'Ateneu Barcelonès amb motiu de la presa de possessió del càrrec de President.

El nom de don Ferran de Sagarra és prou conegut, perquè és un dels valors més alts entre els que cultiven la Sigillografia.

La seva competència en segells, sobretot catalans, és acceptada gairebé com la més alta autoritat. Aquesta branca de la ciència històrica ha duit al Sr. de Sagarra a interessar-se per l'arqueologia i per la història.

"Catalunya en 1640" és una monografia, fonamentada en una documentada in-

formació, copiosa i ben triada, d'aquella època malaguanyada, en què els atropells dels soldats dels exèrcits de Felip IV varen donar lloc a l'alçament, en el qual va morir don Dalmau de Queralt, comte de Santa Coloma, el qual, tot i essent català de naixement, per no ésser-ho de cor va perdre la vida a mans del poble que va actuar, en aquell moment, de "Fuenteovejuna", venjant en ell les malvestats que per la seva culpa caigueren damunt Catalunya.

Don Ferran de Sagarra, amb aquesta monografia, deixa més aclarits alguns extrems d'aquells dies tan desgraciats, a la vegada que demostra, juntament amb el seu entusiasme patriòtic i la seva vocació pels treballs històrics, una honestetat absoluta en recolzar les seves doctrines i deduccions damunt texts i documents que no eludeix citar, i fins reproduir.

A més de les moltíssimes notes, conté el follet, de lectura ben interessant, un apèndix de documents que ha desenterrat dels arxius aquest mestre indiscutit de la sigillografia catalana.

MASERAS, ALFONS.—*Francesc Macià.*—Quaderns Blaus.—64 pp.

Dins la sèrie de "Quaderns Blaus"—direcció de Màrius Aguilar i Carles Soldevila—s'ha publicat una monografia de Francesc Macià, l'actual President de la Generalitat de Catalunya, i l'home-símbol del poble català.

És l'autor d'aquest fascicle Alfons Maseras que ens presenta la figura de Macià voltada d'aquella auriola que solament rodeja els homes que han deixat el seu nom lligat a una obra.

Des del temps de la Solidaritat (el fet d'ésser diputat solidari i no estar conforme amb l'atropell dels militars al "Cu-cut" i "La Veu" va fer que Macià renunciàs a seguir la carrera), passant pel moviment revolucionari de l'any 17, el seu exili durant la Dictadura, el viatge a Amèrica, la rebel·lió de Prats de Molló, fins al moment en què, per decisió popular va ocupar la Presidència de la Generalitat, la vida de Francesc Macià és reportada per Alfons Maseras, el qual en parlar de l'avi posa en la seva ploma, i es llegeix entre línies, una vibració cordial que no es solament l'interès del biògraf, sinó la passió del partidari.

Il·lustren la narració una quantitat bastant notable de fotografies i dibuixos de les diverses èpoques de la vida i dels moments polítics culminants de Macià.—R. R. T.

—Acaba de sortir *Curs pràctic d'Ortografia i Elements de Gramàtica*, de Jaume Busquets, notable obra de la qual ens pleurà parlar-ne en el pròxim número. Diguem ara solament que creim que és un llibre indispensable a tot mallorquí que vulga escriure correctament la seva llengua.

RECULLS DE FORA

La pacificació social d'Espanya és lluny encara d'ésser un fet. Durant el mes hi ha hagut vagucs generals revolucionàries a Saragossa, Andalusia, Burgos; desordres nacionalistes al Nord; la Telefònica, encara que sembla darrerament, per fi, haver-se solucionat.

El 2 de setembre, arran de una visita d'inspecció del Governador i President de l'Audiència a la Presó Model de Barcelona, esclatà en aquell establiment un gran motí, la conseqüència del qual fou la vaga general a la capital catalana que durà fins dia 6, obra dels elements extremistes de la F. A. I. que arrossegaren a la C. N. T. El principi d'autoritat i l'aplicació de la llei tengué aquesta vegada un gran defensor i complidor en el Governador Civil Sr. Oriol Anguera de Sojo.

Un altre conflicte de característiques greus fou, a Catalunya, el nascut de l'actitud presa per parcers i rabassaires respecte al decret del Govern sobre rebaixa dels lloguers de la terra. El conflicte arribà a pendre en algunes comarques caràcters greus i de violència. Es celebrà una reunió de rabassaires i propietaris a la Generalitat, dia 21, en la qual s'acordaren unes bases que solucionaren de moment el conflicte.

Una vegada acordades per les Constituents espanyoles les facultats de la Comissió de Responsabilitats, començà aquesta a actuar, decretant-se de bon principi la detenció dels generals que formaren el primer Directori, i de diversos ministres de la Dictadura. Han seguit les declaracions de tots els ocupants del ministeri sota la presidència del General Berenguer, igualment detengut. Per les Constituents fou concedit el suplicatori necessari per processar el Sr. Calvo Sotelo.

Queden a hores d'ara aprovats per les Corts els Títols preliminar i I de la nova Constitució. L'article primer donà molt de joc, essent aprovada dia 16, per 160 vots contra de 152, una esmena del Sr. Araquistain, que deia que Espanya es una República de treballadors, i que posteriorment fou suavitzada en la seva redacció i revotada.

La discussió del títol I, en el qual entrava l'esmena Alomar-Xirau que obria pas a l'Estatut, i la dels amics del Sr. Alcalà Zamora amb el mateix fi, fou especialment laboriosa. Tota la pirotècnia ressonant i buida de l'imperialisme castellà tornà a caldejar l'ambient del Palau de les Corts com en els millors temps monàrquics, i l'aire de la cordialitat arribà a moments d'impressionant enrariment. A la fi, dia 26, després de 24 hores de sessió per-

manent, s'arribà a aprovar una nova redacció de l'articulat, fruit de mútues transigències, que deixa el pas obert a la futura discussió de l'Estatut Català, i dels altres Estatuts, una vegada aprovada la Constitució.

Després de la memorable sessió, tornaren els parlamentaris catalans a Barcelona, i allà el dia 27 donaren compte al poble del resultat dels seus treballs; parlaren des del balcó de la Generalitat els Srs. Lluhí, Gassol, Companys i Macià.

A Madrid, fou entregat el 22 al Sr. Alcalà Zamora l'Estatut Basc, pels parlamentaris d'aquella regió acompanyats de molts paisans seus, anats expressament a la Capital de la República.

A Barcelona, fou commemorat enguany amb major solemnitat l'11 de setembre tradicional. Més de 400 corones foren dutes a l'estàtua del Conseller en Cap Rafel de Casanova, al peu de la qual pronunciaren discursos el President de la Generalitat i el Batlle de Barcelona.

A Ginebra, sota la presidència del Ministre d'Estat espanyol senyor Alexandre Lerroux, es reuní la 64.ª sessió del Consell de la Societat de Nacions. La sessió inaugural tengué lloc dia 7, amb un discurs del Sr. Lerroux. Per iniciativa del mateix President fou dirigida a Mèxic una invitació a adherir-se al pacte de la Societat.

Entre els temes interessants sotmesos a resolució de la S. de N. aquesta vegada figuraren el conflicte greco-búlgar, la qüestió de l'Anschluss austro-alemany, els ajuts a Austria i Hongria, el desarmament. I a darrera hora la intervenció en el conflicte xino-japonès sobre la Mandxúria, amb favorables resultats.

Intervengué brillantment amb la discussió de la concessió d'un lloc a Mèxic i en la defensa del projecte de conveni internacional per evitar la guerra el delegat espanyol S. de Madariaga. I ha estat unànimament lloada l'actuació de la Delegació, presidida pel Sr. Lerroux.

Per tornar la visita que Bruning i Curtius feren a París, anaren a Berlín el 27 el President del Consell francès, Laval, i el Ministre d'Afers Estrangers, Briand. El mòbil d'aquest intercanvi de visites no és altre que la necessitat de col·laboració germano-francesa, imposada per la crisi persistent arreu del món, i en fou fruit immediat la creació d'una Comissió franco-alemanya dirigida per membres dels dos governs.

Amb motiu de la tivantor de relacions entre Xina i Japó a propòsit del ferrocarril de la Mandxúria, estigué latent sobre el món l'amenaça d'un nou conflicte d'imprevisibles conseqüències. Els japonesos ocuparen Mukden i mobilitzaren les forces militars de Corea. La Societat de Nacions inter-

posà decididament els seus oficis i el conflicte, que havia arribat a produir moments d'inquietud, sobretot davant l'expectació de la decisió que pogués prendre l'inèdit Poder dels Soviets, sembla reduït al seus termes precisos.

A primers de mes es reuní també a Ginebra el VIIe Congrés de les Minories Nacionals, a les deliberacions del qual assistí una representació de Catalunya, presidida pel Sr. Maspons i Anglasell, qui llegí un discurs de salutació en nom del Sr. Macià. Parlaren també en la reunió del Congrés els Srs. Hurtado i Estelrich.

Dia 2 fou fet públic per la premsa que s'havia arribat a un acord entre la Santa Seu i el Govern italià, en vista del qual tornava a autoritzar-se legalment el funcionament de l'Acció Catòlica italiana que havia estat víctima de l'investida feixista.

Dia 8 anà a la Cambra dels Comuns el Govern anglès d'Unió Nacional, presidit per Mac Donald qui pronuncià un gran discurs de presentació. Els mariners de l'esquadra de l'Atlàntic protestaren de la proposada reducció de sous. Això influí en augmentar la retirada de capitals, que els Bancs no pogueren ja resistir, i el Govern, el dia 20 prengué el transcendental acord de suspendre l'aplicació de la llei del patró or, vigent des de 1925. Les borses de gairebé tot el món estigueren tancades uns dies, i de llavors ençà ha seguit la davallada de la lliura, indicadora de la gravetat del conflicte econòmic, que sens dubte superarà la força sotraquejada, però no perduda, del gran imperi.

Per assistir a la Conferència de la Taula Rodona, dedicada a estudiar els problemes de l'Índia, arribà a Londres, on és encara, el famós leader indú Mahatma Gandhi.

L'Institut d'Estudis Catalans ha fet públic el seu XIe Cartell de premis que comprèn: Concurs de Museus, Concurs d'Arxius, Premi Francesc Vives, Premi Bonsoms, Premi Enric de Larratea, Premi de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut, de la Secció Filològica i de la Secció de Ciències, i Premi Duran i Bas. L'import del total de premis puja a 39.000 ptas. i el terme d'admissió de treballs arriba fins al 31 de gener de 1932.

A Madrid va a ésser transformada en Museu Lope de Vega una casa situada en un barri antic, adquirida pel gran dramaturg en 1610. Serà decorada amb mobiliari del s. XVII, i hi figuraran manuscrits, retrats i les principals edicions de les seves obres.

Sembla que el Govern de la República té decidit de transformar també en Museu Nacional el gran Palau reial de Madrid, obra de Sachetti, que fou edificat de 1738 a 1764.

El monestir benedictí de Montserrat, commemora enguany el seu novè mil·lenari. Entre les festes celebrades amb tal motiu en el famós cenobi, esdevingut de bell nou en els nostres dies un dels fogars culturals de Catalunya, figura l'Exposició històrica i bibliogràfica del llibre a Montserrat que ha estat oberta al monestir del 20 al 24 de setembre. A l'acte de la inauguració llegí un extens discurs sobre el tema de l'exposició el P. Dom A. Tobella. La biblioteca moderna de Montserrat compta actualment amb 120 mil volums.

El dia 27 fou inaugurat solemnement a la muntanya santa un monument a Verdaguer.

Del 25 al 30 d'octubre tindrà lloc a Atenes una Conferència Internacional, organitzada per l'Oficina Internacional de Museus de la S. de N. de l'Institució de Cooperació Intel·lectual, consagrada a l'estudi de la protecció i conservació del monuments de l'art i de la història. Entre els temes que s'hi tocaran figura el perill de desaparició imminent de l'illot de Philœ, amenaçat per les aigües de la presa d'Assouan, en el Nil.

Per a 1934 es prepara la celebració, a Berna, de la Primera Exposició Internacional de les Arts Populars. Han estat invitats a participar-hi seixanta tres Estats.

A iniciativa del *Rærich Museum* de Nova York, hi hagué el 13 de setembre, a Bruges, una reunió de juristes, artistes i conservadors de museus, dedicada a estudiar els mitjans d'una entesa internacional destinada a la protecció de les obres d'art i els tresors científics contra els riscos de guerra. La reunió fou patrocinada pel Ministre belga d'Estat.

El Govern rus de la U. R. S. S. ha decidit aixecar un "Palau dels Soviets" en el solar de la catedral de Sant Salvador.

N O T I C I A R I

L'AUTONOMIA DE LES BALEARS I LES CORTS CONSTITUENTS

Els redactors del projecte d'Estatut han publicat el següent manifest:

“Els que subscriuen, redactors del projecte d'Estatut autòmic de les Balears aprovat per l'Assemblea del Teatre Principal dels dies 20 al 23 del passat juliol, es creuen en el cas de fer pública la seva opinió, a conseqüència de les manifestacions darrerament fetes en les Corts Constituents que plantegen de fet novament la qüestió de la nostra autonomia.

Enfront de les encontrades opinions manifestades sobre la capacitat de la nostra terra per l'autonomia—opinions que no resultarien tan oposades segurament en el fons, de determinar-se amb fixesa en el pensament dels opinants els plans, polític i administratiu,—ratificam del tot la fe que ens impulsà a la redacció i presentació del nostre avantprojecte, el desplegament del qual adquireix plena viabilitat legal, tota vegada que l'aprovat Títol I de la nova llei fonamental de l'Estat Espanyol permet la tramitació de les autonomies regionals.

Mantenim intacta la ferma convicció de la personalitat de la nostra illa, i de les illes germanes, com integrants d'una superior entitat nacional històrica, en el si de la qual cascuna de les parts hauria de conservar i de veure respectades les seves pròpies i particulars característiques, lamentant que el text constitucional hipotequi amb criteri tan tancat les futures possibilitats de totalització d'aquesta entitat, conseqüència lògica i natural del desvetllament de la nostra consciència col·lectiva de poble, que esperam confiadament que hauria de suscitar l'exercici responsable de la nostra pròpia i particular autonomia.

Aquesta autonomia era, i segueix essent en principi per a nosaltres, el camí de la maduresa política i de la responsabilitat indispensable a l'autodetermini, que la democràcia fonamental exigeix al lliure arbitri de les col·lectivitats. Volguérem proposar per a Mallorca un règim de govern propi, eficaç pel retorn del nostre poble a si mateix, deduït de les ensenyances del passat, sense fer cap violència, nociva per impolítica, al present, i amb els ulls posats en el més esplèndid avenir.

La implecable contemplació de l'ambient de la vida del poble mallorquí en els nostres dies ha estat sempre base ineludible del nostre treball, com no pot menys d'ésser-ho, si els nostres ensomnis no han d'evaporar-se en literàries fosforescències, de tot pensament posat en l'ideal d'una futura i més gran Mallorca.

Servir aquest ideal, amb el qual creim servir Mallorca, ha d'ésser el nostre objectiu ara que, imprès a gran tirada el Projecte aprovat per l'Assemblea de juliol, serà repartit profusament amb intenció que sia de tothom conegut i d'atreure l'opinió balear a la seva propaganda, amb l'ajuda, que hem de requerir igualment, dels partits polítics.—Francesc de Sales Aguiló, Josep Casasnovas i Obrador, Emili Darder Cànaves, Antoni Ferragut i Sbert,

Miquel Font Gorostiza, Guillem Fortesa Pinya, Arnest Mestre i Artigas, Joan Pons Marquès, Elvir Sans Rosselló i Guillem Roca Waring.”

EL CASTELL DE BELLVER I LA FEIXINA

Els ciutadans estam d'enhorabona amb la concessió, que acaba de fer-nos el Govern de la República, del castell de Bellver i bosc, per Museu d'art vell i parc públic.

També ens ha estat cedida la feixina de Santa Catalina, sense cap classe de compensació.

OBRA TEATRAL

Per les festes patronals de Sóller, fou estrenat un episodi històric titulat “Margarideta de Sortdeviu” a benefici de la Biblioteca del “Foment de Cultura de la Dona”. I fou tant plaent al nombrosíssim públic que hi assistí que meresqué els honors d'una segona representació. Tant en una com en l'altra, foren aplaudits i bisats els balls mallorquins.

A l'autora, la distinguida escriptora i meritíssima Presidenta de l'esmentada entitat cultural, Na Maria Mayol, trametem un càlid picament de mans, tot desitjant-li nous èxits en la seva brillant actuació en el camp de la cultura femenina.

EL MINISTRE DE MARINA

El Sr. Casares Quiroga arribà al port de Pollença en avió. La travessia des de València a Eivissa fou bona, però no tant la interinsular. L'acompanyaren dos hidros més, patronejats per Cellier, La Cierva i Blanco. Després de descansar a l'“Hotel Formentor” visità les coves del Drac. Finalment, anà al port de Mahó, per tal de visitar la Base Naval, objecte del viatge.

UNA CORONACIÓ

Amb solemnitat religiosa fou coronada la veneranda i antiga imatge de N. D. de la Salut, tan lligada amb la nostra història.

EXCAVACIONS

La distingida professora de la Universitat de Londres, Miss Murray, ha fet excavacions als llocs de “Sa Torreta” i “Trepucó” de Mahó. Sota la seva direcció, han treballat una vintena d'homes, amb resultats satisfactoris.

¿Quan els mallorquins ens decidirem a fer per compte nostre, per millor aclarir els enigmes que volten encara els orígens de la nostra història, les oportunes excavacions?

UN PINTOR JAPONÈS A MALLORCA

Mi-Ku-Mo s'anomena aquest artista del llunyà Japó, el qual interpreta les bel·leses de la nostra pàtria amb una nova gama de colors ben interessant.

TROBALLES A MENORCA

El Museu d'Etnografia i Arqueologia de Cambridge es veurà augmentat amb noves i valuoses aportacions de les Balears. La comissió encarregada

de fer excavacions a Menorca acaba de trobar, segons conta Murray al "Times", una sepultura primitiva en forma de bot, amb restes d'ossos, ceràmica i ornaments de coure i bronze. Sir Arthur Keitch pensa donar-ne compte a la primera sessió de la "Associació Britànica", com també dels cranis descoberts.

COLOM, MALLORQUÍ?

"El Felanigense" publica un article en el que l'autor defensa que Colom, en cas d'ésser mallorquí, seria felanitxer. Ultra les raons estrebades en la toponímia i altres, retretes comunament en aquest palpitant afer, n'hi afegeix una de nova, és a saber, el nom de Sant Salvador posat pel navegant a la primera terra descoberta, en record del santuari d'aquest mateix nom, enclavat dins el terme de Felanitx. Recordem haver sentit defensar aquest mateix punt de vista a un benemèrit català, vengut a Mallorca, per tal de cercar documents on estrebar aquesta opinió.

NOU SETMANARI

La febre periodística forana va creixent. Ja en denunciàrem els símptomes en el Noticiari proppassat. El 19 de setembre eixí a llum a Sineu "El Republicano" *Semanario bilingüe anti-caciquil*. Se coneix que als redactors els preocupa més el caciquisme que el problema de cultura, i que escriure clar i llampant en la nostra llengua.

TURISME

En la memòria corresponent a l'any 1930, que el Director General de Turisme presentà al Govern, es nota la creixença del turisme a Mallorca, sobretot en el que pertany a la major durada d'estatge. És l'únic lloc on el turista ha sojornat més de cent dies a l'hotel,—noranta dos hostes més de dos-cents dies,—dada ben eloqüent a favor de l'increment i simpatia de l'estranger per la nostra illa.

Durant aquest mes han vengut els següents vaixells: Francesos: "Cap St. Jacques", "Agelma"; Anglesos: "Ibera", "Viceroy of India", "Trefrada", "Oxford", "Arandora Star"; Alemanys: "Vatussi", "Ubena"; Italià: "Vulcania"; Noruec: "Stella Polaris"; Nordamericà: "Xarifa".

HOSTE IL·LUSTRE

Ha estat a Mallorca el floricultor de Sant Feliu de Llobregat, senyor Dot, ben conegut internacionalment pels premis guanyats amb les seves creacions de varietats noves de flors. És un enamorat de l'illa i projecta cultivar algunes de les nostres flors silvestres.

LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:

ANTONI SALVÀ I RIPOLL

ADMINISTRADOR:

JOAN I. VALENTÍ I MARROIG

Redacció i Administració: *Palacio*, 40, baixos.—Ciutat de Mallorca

Preus de subscripció: Any, 12 ptes.—Trimestre, 3 ptes.—Número solt, 1'25 ptes.

ESTAMPA D'EN FRANCESC SOLER.—SANT FRANCESC, 2 I 4.—PALMA DE MALLORCA